

regulating liability for espionage. According to the authors, the responsibility in case of espionage in wartime should be strengthened.

It is noted that the Criminal Code of Ukraine contains an incentive provision, which indicates that a person who participated in an armed conflict, hostilities or violent actions is exempted from criminal liability, if he voluntarily ceased to participate in an armed conflict, hostilities, violent actions and reported it or otherwise contributed to the disclosure of crimes. This is an opportunity for mercenaries who have not committed murder and other crimes to avoid criminal liability voluntarily by laying down their arms. There are specially created SBU phones for this purpose.

Keywords: International Humanitarian Law, combatants, civilian population, implementation of International Law, war, war crimes, Criminal Law.

DOI: 10.33766/2524-0323.100.136-147

УДК: 343.1

Матоліч В. В., аспірантка кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ (м. Львів, Україна)

e-mail: vitavmat@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6512-3189>

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СВИДОЦЬКИЙ ІМУНІТЕТ

Забезпечення дотримання прав людини в ході здійснення кримінального провадження є одним з найважливіших завдань держави. Його виконання здійснюється, зокрема, за допомогою удосконалення чинного законодавства шляхом усунення прогалин, колізій, доповнення чинних нормативно-правових актів нормами з метою усунення проблем, що виникають у ході правозастосовної діяльності.

Кожен учасник кримінального судочинства має унікальний правовий статус, який визначає його процесуальні права й обов'язки, що, у тому числі, може передбачати певні привілеї. Так законодавець для захисту охоронюваної законом таємниці, з метою забезпечення дотримання загальних засад здійснення кримінального провадження, визначив категорії осіб, які не можуть бути допитані як свідки у кримінальному провадженні. Нещодавно цей перелік було доповнено новою категорією. У статті обгрунтовано, що експерт, як учасник кримінального провадження, не наділений свідочьким імунітетом і включення його до цього переліку викликати не буде трудності у правозастосовній діяльності.

Враховуючи те, що кримінальним процесуальним законом розширено коло учасників кримінального провадження, у статті висвітлено практичні проблеми, що можуть спричинити порушення справедливого балансу між потребою зберегти певні відомості в таємниці та суспільним інтересом у виконанні завдань кримінального провадження. Запропоновано передбачити, що викривачем не може бути адвокат, якщо цим він розкриває адвокатську таємницю. Це слугуватиме додатковою гарантією дотримання права особи на захист. Висвітлено необхідність удосконалення процесуальної форми здійснення звільнення від обов'язку зберігати професійну таємницю, зокрема, запропоновано передбачити можливість надання особі, яка довірила

такі відомості, права взяти участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції та підтвердити можливість розкриття професійної таємниці безпосередньо перед слідчим суддею. Піддано критиці позицію, відповідно до якої уповноважена особа довірителя може за певних обставин подати заяву про звільнення від обов'язку зберігати професійну таємницю.

Ключові слова: свідок, свідочий імунітет, професійні таємниці, відомості, що становлять охоронювану законом таємницю, показання, привілей.

Постановка проблеми. У процесі здійснення кримінального судочинства його учасникам мають бути створені «сприятливі умови» для реалізації їхніх процесуальних прав та забезпечення до тримання додаткових гарантій встановлених законом. З цієї метою законодавець у ході здійснення законотворчої діяльності постійно удосконалює чинне законодавство відповідно до вимог сучасності. Однак, введення в дію нових змін до законодавства нерідко породжує проблеми правозастосування, тому удосконалення норм права є тривалим процесом.

Останні за часом зміни у кримінальному процесуальному законодавстві є дещо дискусійними. Зокрема, це стосується розширення переліку учасників кримінального провадження, що наділені свідочим імунітетом, котрий є і повинен залишатися виключним привілеєм, а розширення переліку осіб, які ним наділені, має супроводжуватися належним обґрунтуванням, бути виправданим та не може здійснюватися на шкоду інтересам правосуддя. Крім цього, динамічність суспільних відносин, розвиток науки і техніки викликає необхідність зміни законодавства, що його регулює. При тому можуть виникати деякі практичні проблеми, котрі повинні мати наслідком відповідну реакцію законодавця, з метою недопущення порушення основоположних прав людини. Це, своєю чергою, потребує невідкладного проведення наукових досліджень щодо виявлення проблем у правовому регулюванні суспільних відносин, а також внесення рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, що стосуються імунітету свідка у кримінальному провадженні, присвячено багато наукових публікацій. Зокрема дослідженням цього питання займалися: М. С. Строгович, М. М. Михеєнко, В. П. Шибіко, С. М. Стахівський, Р. В. Бараннік, С. Г. Волкотруб, Л. Д. Удалова, У. Ю. Поляк, В. В. Навроцька та інші науковці. Одні з них аналізували саме поняття свідочього імунітету, розробляли теоретичні основи його класифікації, інші розкривали проблеми наділення певних категорій суб'єктів свідочьим імунітетом. Однак у даній сфері залишається багато дискусійних питань, які потребують проведення ретельного аналізу та формування пропозицій розв'язання правових проблем.

Формулювання цілей. Метою даної наукової статті є виявлення практичних проблем у правозастосуванні, що пов'язані з реалізацією положень частини 2 статті 65 КПК України, а також формування рекомендацій щодо усунення прогалин у законодавстві, котрі можуть порушити справедливий баланс між пу-

блічними та приватними інтересами у ході здійснення правосуддя, який підтримується завдяки наданню певним категоріям учасників кримінального провадження привілею не бути допитаними як свідки.

Виклад основного матеріалу. Законодавець наділив певних учасників кримінального провадження свідочьким імунітетом. Це означає, що визначені кримінальним процесуальним законом учасники кримінального провадження можуть відмовитися давати показання щодо визначених законом відомостей. Перелік осіб, які не можуть бути допитані як свідки, визначений частиною 2 статті 65 КПК України. Слід звернути увагу на структурне розташування цієї норми права в КПК України.

Стаття 65 КПК України має назву «Свідок» та викладена в розділі I «Загальні положення», глава 3 «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження», параграф 5 «Інші учасники кримінального провадження». З огляду на цю структуру, у статті 65 мають бути закріплені норми права, які визначають процесуальний статус саме свідка у кримінальному провадженні. Процесуальним статусам інших учасників присвячені інші статті глави 3 КПК України.

Норма права, закріплена в ч. 2 ст. 65 КПК України, за своїм логічно-змістовним наповненням передбачає виключний перелік осіб, які наділені свідочьким імунітетом. З моменту прийняття КПК України до цього переліку вносили зміни двічі:

- до пункту першого – перелік осіб, які не підлягають допиту як свідки, доповнили новим суб'єктом (учасником кримінального провадження) – не підлягає допиту як свідок представник юридичної особи, стосовно якої здійснюється провадження щодо обставин, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням функцій представника;

- доповнили пунктом 11, відповідно до якого передбачено, що не можуть бути допитані як свідки експерти щодо роз'яснення наданих ними висновків.

Прийняття останніх за часом змін щодо звільнення експерта від обов'язку давати показання (зокрема, наділення цього суб'єкта свідочьким імунітетом) не відповідає меті надання свідочького імунітету учаснику та створює проблеми у правозастосовній діяльності.

Слід зазначити, що вказані зміни були внесені з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд». Так, відповідно до підпунктів 3 (е, є, ж) пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень цього Закону, вирішено внести зміни у КПК України, а саме:

- частину 2 статті 65 доповнити пунктом 11 такого змісту: «11) експерти - щодо роз'яснення наданих ними висновків»;

- у пункті 2 частини 5 статті 69 слова «слідчого, прокурора» виключити;

- частину 3 статті 95 викласти в такій редакції: «3. Свідок зобов'язаний давати показання слідчому, прокурору, слідчому судді та суду, а експерт – слідчому судді та суду в установленому цим Кодексом порядку» [1].

У пояснювальній записці до проекту цього Закону не наведено обґрунтування внесення таких змін до КПК України в частині процесуального статусу експерта. Так у п. 3.10. зазначено виключно таке обґрунтування: «Прикінцевими

та перехідними положеннями законопроекту передбачається внесення змін ... до Кримінального процесуального кодексу України (у тому числі, стосовно розгляду кримінальних проваджень щодо злочинів, віднесених Кодексом до підсудності Вищого антикорупційного суду, які перебувають на розгляді інших судів) ...» [2]. У тексті Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» також немає норм, що були б підставою для внесення таких змін саме в ст. 65 КПК України, оскільки експерт є окремим учасником кримінального провадження і його процесуальний статус відрізняється від статусу свідка.

Згідно з висновком Головного науково-експертного управління, до вказаного Закону були певні зауваження. У п. 7 Зауважень до проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» зазначено, що положеннями законопроекту передбачено внесення змін до статей 65, 69 та 95 КПК України щодо надання судовим експертом показань та роз'яснень у кримінальному провадженні, однак питання реалізації професійних повноважень судовими експертами у кримінальному провадженні не є предметом регулювання цього законопроекту [3]. Така позиція науковців, на нашу думку, є цілком виправданою.

Законом України «Про судову експертизу» передбачено, що експерт зобов'язаний зберігати таємницю, яка охороняється законом, від розголошення. Зокрема, ч. 1 ст. 20 цього Закону визначено, що державні спеціалізовані установи, судові експерти та залучені фахівці, що проводять судові експертизи, у разі отримання в процесі своєї діяльності від підприємств, установ, організацій інформації, необхідної для проведення судових експертиз чи іншої інформації, потрібної для створення й оновлення методичної та нормативної бази судової експертизи, що становить державну, комерційну чи іншу охоронювану законом таємницю, повинні забезпечити нерозголошення цих відомостей [4].

Однак для проведення експертизи експерт не має права збирати вихідні дані для проведення експертизи, він тільки користується ними (які йому надані для проведення експертизи), а в разі якщо таких даних недостатньо, подає клопотання про надання додаткової інформації. Цю інформацію збирають у порядку, визначеному КПК України в ході досудового розслідування чи судового провадження за допомогою визначених законом засобів доказування. У ході проведення експертизи експерт не збирає докази самостійно й учасники кримінального провадження не довіряють охоронювані законом таємниці безпосередньо експерту. Також слід зауважити, що експерта допитують для роз'яснення висновку в суді, однак не як свідка, а як окремого учасника кримінального провадження, що обумовлено його процесуальним статусом. Тому позиція про те, що експерт не підлягає допиту як свідок у кримінальному провадженні, у якому йому доручено було провести експертизу, не піддається критиці. Однак це не свідчить, що експерт, як учасник кримінального провадження, наділений свідочьким імунітетом.

У науковій літературі сформульоване таке визначення поняття свідочького імунітету. Імунітет свідка – це сукупність правил, які звільняють певні групи свідків від обов'язку давати показання у кримінальному провадженні, а також звільняють від обов'язку свідка свідчити проти себе самого [5, с. 246]. За

допомогою такого привілею певні категорії свідків звільнені від обов'язку надавати сторонам кримінального провадження, слідчому судді чи суду інформацію (дані), яка потім може бути використана як доказ у кримінальному провадженні. Зазвичай така інформація взагалі не може бути використана як доказ у кримінальному провадженні (наприклад, інформація, що становить адвокатську таємницю) або може бути отримана за допомогою інших визначених законом процедур (до прикладу, шляхом надання тимчасового доступу до медичних документів).

Що ж стосується експерта, то він не є носієм нової інформації, а лише за допомогою спеціальних знань надає аналіз інформації, яка вже міститься в матеріалах кримінального провадження. А тому відсутні будь-які підстави для наділення експерта свідочьким імунітетом щодо роз'яснення наданих ним висновків.

Крім цього, свідок належить до тих учасників кримінального провадження, які з'являються на початку здійснення кримінального провадження, хоча законодавством не виключена можливість у подальшому зміни процесуального статусу свідка на статус підозрюваного / обвинуваченого. Тому наділення експерта свідочьким імунітетом створює труднощі в розслідуванні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 364 КК України (щодо давання експертом завідомо неправдивого висновку), де виникає необхідність допитати цю особу спершу як свідка для отримання від нього пояснень щодо висновку експерта.

Тому пропонуємо виключити з частини 2 статті 65 КПК України пункт 11. Нормою щодо заборони допиту особи як свідка, яка має процесуальний статус експерта в цьому ж кримінальному провадженні, може бути доповнено ст. 69 КПК України, оскільки саме в ній закріплені особливості процесуального статусу експерта.

Однак, як справедливо зазначають У. Ю. Поляк і Л. Д. Удалова, перелік осіб, які не підлягають допиту як свідки, усе ж таки підлягає розширенню. До нього слід віднести також Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини – щодо пояснень по суті справ, які закінчені або перебувають у його провадженні [6, с. 130; 7, с. 287].

В. В. Навроцька також вважає доцільним запровадження в кримінальне процесуальне законодавство абсолютної заборони на допит омбудсмена та пропонує передбачити, що цей суб'єкт не підлягає допиту як свідок щодо обставин, котрі стали йому відомі внаслідок здійснення своїх повноважень [8, с. 77]. Оскільки спеціальним законом закріплено, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини не зобов'язаний давати пояснення по суті справ, які закінчені або перебувають у його провадженні (частини 2 статті 20 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини») [9], видається доцільним використати саме таке формулювання при внесенні змін до кримінального процесуального законодавства.

У зв'язку із внесенням змін у КПК України було розширене коло учасників кримінального провадження. Так Законом України «Про внесення змін до За-

кону України «Про запобігання корупції щодо викривачів корупції» було внесено зміни в тому числі й до КПК України, відповідно до яких учасником кримінального провадження визнано викривача. Указаним Законом також визначено права цього учасника кримінального провадження, коло осіб, які можуть бути викривачами, а також процесуальні гарантії для таких осіб [10].

Згідно з п. 16-2 ч. 1 ст. 3 КПК України, викривачем є фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування [11]. У ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» наведено дещо ширше визначення поняття «викривач» – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання [12]. З аналізу наведених норм встановлено, що викривачем є особа, якій відомості про вчинення кримінального правопорушення стали відомі у зв'язку з виконанням професійних обов'язків. Будь-яких обмежень щодо кола осіб, які можуть бути викривачами у кримінальному провадженні, закон не містить.

Законодавство також визначає широке коло прав таких осіб. Так викривач має суттєво ширші права, ніж заявник у кримінальному провадженні. Зокрема, це право на: - захист від застосування негативних заходів впливу з боку керівника (роботодавця); - збереження конфіденційності даних про його особу; - надання доказів, свідчень або відмову їх надавати; - звільнення від юридичної відповідальності за умови, що інформація, яка була надана, є правдивою; - захист трудових прав, що виключає будь-який негативний вплив зі сторони роботодавця на особу, яка отримала процесуальний статус викривача у кримінальному провадженні (його не може бути звільнено чи примушено до звільнення, не може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності, забороняється створення будь-яких перешкод у роботі і застосування будь-яких негативних наслідків до викривача тощо).

Такі зміни в законодавстві є позитивними, оскільки мають на меті забезпечити виявлення та припинення корупційних правопорушень, а також швидке та ефективне розкриття таких злочинів і притягнення винних осіб до відповідальності за вчинення таких кримінальних правопорушень. Однак це суттєво звужує гарантії учасників кримінального процесу, зокрема підозрюваного чи обвинуваченого, оскільки може стати підставою розкриття інформації з обмеженим доступом, яка становить, наприклад, адвокатську таємницю.

Підвищенню, зростанню рівня довіри до адвокатів, лікарів, священників, нотаріусів, банкірів та представників ряду інших професій покликаний сприяти інститут професійної таємниці, який гарантує особі, що звернулася по допомогу, повну конфіденційність та гарантію від протиправного розголошення

певних відомостей. У сучасному світі загальноприйнятим правилом є абсолютність професійної таємниці, тобто неможливість її розголошення без дозволу клієнта за жодних умов [13, с. 98].

Так до внесення змін у кримінальне процесуальне законодавство, особа щодо якої здійснювалося кримінальне провадження, мала певний обсяг процесуальних гарантій, що передбачають абсолютну захищеність інформації, котра становить адвокатську таємницю. Особа, яка користується правовою допомогою адвоката, повинна бути впевненою в тому, що така інформація не буде розголошена, оскільки від цього залежить ефективність захисту. Тому законодавством було визначено, що адвокати не можуть бути допитані як свідки у кримінальному провадженні, не можуть бути залучені до конфіденційного співробітництва, а також визначено право на конфіденційні спілкування з адвокатом тощо. Обшук в адвоката здійснюється за процедурою, встановленою Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що забезпечує додаткові гарантії для забезпечення збереження адвокатської таємниці, яка міститься в документах. Розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю без згоди клієнта, є підставою для притягнення такого адвоката до відповідальності.

Враховуючи те, що, відповідно до чинного законодавства, викривачем може бути будь-яка особа, без обмеження за професійним спрямуванням, яка повідомляє органу досудового розслідування, у тому числі й інформацію з обмеженим доступом (за винятком державної таємниці), за певних обставин, це може бути порушенням права особи на захист. Зокрема, у законодавстві відсутня заборона для адвоката стати викривачем. У такому випадку адвокат буде користуватися всіма правами та гарантіями, якими наділений викривач: - може розгосити відомості, що становлять професійну таємницю; - зберегти конфіденційність своєї особи; - свідчити без отримання письмової згоди особи, яка довірила йому ці відомості; - подавати докази; - отримати імунітет від притягнення до будь-якого виду відповідальності; - одержати винагороду.

Слід зазначити про таке: хоча діючі норми кримінального процесуального законодавства передбачають, що адвокати не підлягають допиту як свідки щодо інформації, котра становить адвокатську таємницю за відсутності згоди особи, яка довірила їм такі відомості, однак є всі підстави вважати, що право особи на захист знаходиться під загрозою порушення, оскільки законодавством не забезпечено достатнього механізму стримування і протигаг у таких правовідносинах.

Відповідно до положень статті 53-8 Закону України «Про запобігання корупції», викривач не несе юридичної відповідальності за поширення зазначеної в повідомленні інформації, незважаючи на можливе порушення шляхом подання такого повідомлення своїх службових, цивільних, трудових чи інших обов'язків або зобов'язань, і такі повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень не можуть розглядатися як порушення умов конфіденційності, передбачених цивільним, трудовим або іншим договором (контрактом) [12]. Враховуючи те, що інформація, яка становить профе-

сійну таємницю, зазначається викривачем ще в повідомленні про вчинення корупційного правопорушення, розкриття професійної таємниці відбувається також до моменту внесення відомостей у Єдиний реєстр досудових розслідувань. Крім цього, у такому випадку для адвоката-викривача не можуть наступити негативні наслідки у вигляді притягнення до дисциплінарної відповідальності, а забезпечення анонімності та конфіденційності сприятиме збереженню його професійної репутації.

Для усунення зазначеної прогалини, слід внести доповнення в п. 16-2 ч. 1 ст. 3 КПК України, а саме доповнити другим реченням такого змісту: «Викривачем не може бути адвокат, якщо в ході здійснення кримінального провадження він розкриває відомості, які становлять адвокатську таємницю за відсутності письмової згоди особи, яка довірила йому такі відомості».

Відповідно до ч. 3 ст. 65 КПК України захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, законний представник потерпілого, цивільного позивача у кримінальному провадженні, адвокати, нотаріуси, медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя особи, священнослужителі можуть бути звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю, особою яка довірила їм ці відомості у визначеному нею обсязі [11]. Таке звільнення здійснюється в письмовій формі.

Однак виникають випадки, коли довіритель помер чи не може оформити заяву про звільнення від обов'язку зберігати професійну таємницю в письмовій формі.

Частиною 2 статті 5 Закону Республіки Вірменія «Про нотаріат» встановлено, що особа, за дорученням якої вчинено нотаріальну дію, або її правонаступник або представник можуть на підставі письмової згоди звільнити нотаріуса від обов'язку дотримання таємниці вчинення нотаріальної дії. У випадку смерті особи або відсутності в неї правонаступника або при неможливості зв'язатися з ними, нотаріус може бути звільнений від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю за рішенням суду. За наявності інших обставин суд може звільнити нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю [14].

Спираючись на досвід іноземних країн, у літературі також часто висловлюють думку про те, що у випадку смерті довірителя, таку згоду можуть дати його правонаступники або представник. Якщо в довірителя не було правонаступників чи представника, а також у випадку неможливості зв'язатися з ними, суд може звільнити особу від обов'язку зберігати професійну таємницю. Таку позицію обгрунтовує, зокрема, У. Ю. Поляк [15, с. 347].

Однак, видається, така позиція потребує належної виваженості при впровадженні, оскільки законодавець наділив нотаріусів абсолютним свідочьким імунітетом. У випадку запровадження зазначених змін щодо цієї категорії суб'єктів, можуть виникнути відповідні законодавчі пропозиції і з приводу введення такої норми щодо інших суб'єктів, яким довірено професійні таємниці.

Крім цього, слід враховувати не тільки публічні інтереси, але й приватні інтереси осіб, яких така інформація стосується. Розглянемо це на прикладі запропонованої новації щодо надання права представнику особи вирішувати питання про звільнення нотаріуса від обов'язку зберігати професійну таємницю. У переважній більшості громадян України немає постійних представників чи повірених у справах. Тому навіть у випадку впровадження такої норми в цій частині вона буде «мертвою». Надання ширшому колу суб'єктів можливості вирішувати питання щодо звільнення від обов'язку збереження нотаріальної таємниці, може призвести до розголошення інформації в обсязі, небажаному для особи, яка довірила нотаріусу такі відомості. Навіть у випадку вирішення цього питання судом, якщо довіритель помер або з ним немає можливості зв'язатися, не виключено, що для правонаступників довірителя чи для самого довірителя можуть настати негативні наслідки, яких на даний час особи можуть уникнути. Враховуючи наведене, законодавець цілком справедливо надав право вирішувати це питання самій особі, якої стосується такі відомості.

Альтернативним виходом із ситуації, коли всіма доступними заходами розшукати особу, яка довірила відомості, що становлять професійну таємницю, неможливо, а в інтересах правосуддя є необхідність у допиті нотаріуса чи іншої особи, слід передбачити в Законі України «Про нотаріат» обов'язок нотаріуса чи іншої особи, яка має повноваження на вчинення нотаріальних дій, на відібрання від особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, заяви щодо згоди на розголошення таких відомостей із визначенням обсягу відомостей, які можуть бути розголошені в інтересах здійснення правосуддя у кримінальному провадженні, або зробити позначку в нотаріальній справі, що такі відомості не можуть бути розголошені за жодних обставин без згоди особи.

Крім цього, на мою думку, слід удосконалити процесуальну форму, у якій вчиняється звільнення від обов'язку зберігати професійну таємницю. Зокрема, з розвитком інформаційних технологій, а також за необхідності переконатися, що довіритель правильно розуміє процесуальні наслідки звільнення суб'єктів від необхідності зберігати професійну таємницю пропонується вдосконалити форму такого волевиявлення. Зокрема, у ході досудового розслідування, якщо довіритель не має змоги з'явитися, звільнення здійснюється в судовому засіданні за участю слідчого судді, слідчого / дізнавача та особи, що довірила зазначені відомості, яка братиме участь у засіданні в режимі відеоконференції.

Висновки. Отже, на наш погляд, слід внести такі зміни до КПК України:

1) з частини 2 статті 65 виключити пункт 11 такого змісту: «11) експерти - щодо роз'яснення наданих ними висновків» та доповнити цю статтю новим пунктом: «11) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини - щодо суті справ, які закінчені або перебувають у його провадженні»;

2) доповнити в п. 16-2 ч. 1 ст. 3 реченням такого змісту: «Викривачем не може бути адвокат, якщо в ході здійснення кримінального провадження він розкриває відомості, які становлять адвокатську таємницю за відсутності письмової згоди особи, яка довірила йому такі відомості».

Проведене дослідження також дозволяє зробити висновок про те, що процесуальна форма, у якій вчиняється звільнення від обов'язку зберігати професійну таємницю, потребує удосконалення в інтересах правосуддя.

Використані джерела:

1. Про Вищий антикорупційний суд. Закон України від 7 червня 2018 р. №2447-VIII. [Інтернет-ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#n169>. (дата звернення: 20.10.2022)
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 22 грудня 2017 р. *Верховна Рада України. : веб-сайт*/ URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63218/. (дата звернення: 20.10.2022)
3. Зауваження до проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 16 січня 2018 р. *Верховна Рада України : веб-сайт*/ URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63218. (дата звернення: 20.10.2022)
4. Про судову експертизу. Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. [Інтернет-ресурс] URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text_ (дата звернення: 20.10.2022)
5. Харітонова М.В. Імунітет свідків як елемент принципу охорони прав і свобод людини та громадянина у кримінальному судочинстві. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 3 С. 239-248. URL : https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2019_KHARITONOVA.pdf. (дата звернення: 20.10.2022)
6. Поляк У. Ю. Деякі аспекти інституту свідочього імунітету у кримінальному процесі. *Право і Суспільство*. 2020. Вип. № 2. ч. 3. С. 126 – 132.
7. Удалова Л. Д. Свідочький імунітет за новим КПК України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. Вип. № 1. С. 284-288.
8. Навроцька В. В. Особливі порядки кримінального провадження : монограф. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 169 с.
9. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 р. [Інтернет-ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 20.10.2022)
10. Про внесення змін до Закону України "Про запобігання корупції" щодо викричавчів корупції. Закон України від 17 жовтня 2019 р. № 198-IX. [Інтернет-ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20#n214>. (дата звернення: 20.10.2022)
11. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. [Інтернет-ресурс] URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print>. (дата звернення: 20.10.2022)
12. Про запобігання корупції. Закону України від 14 жовтня 2014 р. №1700-VII. [Інтернет-ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. (дата звернення: 20.10.2022)
13. Маркін С. І. Адвокатська таємниця як елемент системи професійної таємниці. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спецвипуск. С. 98–101.
14. О нотаріате. Закон Республіки Армєнія от 4 декабрия 2001 г. ЗР-274. [Інтернет-ресурс] URL : <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1297&lang=rus>. (дата звернення: 20.10.2022)
15. Поляк У. Ю. Заборона допиту нотаріусів як свідків у кримінальному процесі. *Часопис Київського університету права*. 2019. Вип. № 4. С. 345-349.

References:

1. Pro Vyshchyy antykoruptsiynyy sud. Zakon Ukrayiny vid 7 chervnya 2018 r. № 2447-VIII. (2018) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#n169>. [in Ukrainian].
2. Poyasnyval'na zapyska do proektu Zakonu Ukrayiny «Pro Vyshchyy antykoruptsiynyy sud» vid 22 hrudnya 2017 r. (2017) N. p. *Verkhovna Rada Ukrayiny: veb-sayt - Verkhovna Rada of Ukraine: website*. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63218. [in Ukrainian].
3. Zauvazhennya do proektu Zakonu Ukrayiny «Pro Vyshchyy antykoruptsiynyy sud» vid 16 sichnya 2018 r. (2018) N. p. *Verkhovna Rada Ukrayiny: veb-sayt - Verkhovna Rada of Ukraine: website*. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63218. [in Ukrainian].
4. Pro sudovu ekspertyzu. Zakon Ukrayiny vid 25 lyutoho 1994 r. № 4038-KHII. (2018) N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>. [in Ukrainian].
5. Kharitonova, M. V. (2019) Imunitet svidikiv yak element pryntsypu okhorony prav i svobod lyudyny ta hromadyanyna u kryminal'nomu sudochynstvi. *Visnyk kryminal'noho sudochynstva - Visnyk kryminal'noho sudochynstva*, 3/2019, 239-248. URL : https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2019_KHARITONOVA.pdf. [in Ukrainian].
6. Polyak, U. YU. (2020) Deyaki aspekty instytutu svidots'koho imunitetu u krymi nal'no mu protsesi. *Pravo i Suspil'stvo - Herald of criminal justice*, issue 2, part 3, 126-132. [in Ukrainian].
7. Udalova, L. D. Svidots'kyi imunitet za novym KPK Ukrayiny. *Yurydychnyy chasovys Natsional'noyi akademiyi vnutrishnikh sprav - Yurydychnyy chasovys Natsional'noyi akademiyi vnutrishnikh sprav*, issue 1, 284-288. [in Ukrainian].
8. Navrots'ka, V. V. (2021) Osoblyvi poryadky kryminal'noho provadzhennya : monohraf. L'viv : L'vDUVS. [in Ukrainian].
9. Pro Upovnovazhenoho Verkhovnoyi Rady Ukrayiny z prav lyudyny : Zakon Ukrayiny vid 23 hrudnya 1997 r. (2018) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>. [in Ukrainian].
10. Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayiny "Pro zapobihannya koruptsiyi" shchodo vykryvachiv koruptsiyi. Zakon Ukrayiny vid 17 zhovtnya 2019 r. № 198-IKH. (2019) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20#n214>. [in Ukrainian].
11. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 13 kvitnya 2012 r. № 4651-VI. (2012) N. p. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print>. [in Ukrainian].
12. Pro zapobihannya koruptsiyi. Zakonu Ukrayiny vid 14 zhovtnya 2014 r. № 1700-VII. (2018) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. [in Ukrainian].
13. Markin, S. I. (2019) Advokat s'ka tayemnytsya yak element systemy profesiynoyi tayemnytsi. *Aktual'ni problemy vitchyznyanoyi yurysprudentsiyi. Spetsvypusk - Aktual'ni problemy vitchyznyanoyi yurysprudentsiyi. Spetsvypusk*, 98-101. [in Ukrainian].
14. O notaryate. Zakon Respublyky Armenyya ot 4 dekabrya 2001 h. ZR-274. (2018) N. p. URL : <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show &ID=1297&lang=rus>. [in Ukrainian].
15. Polyak, U. YU. (2019) Zaborona dopytu notariusiv yak svidikiv u kryminal'nomu protsesi. *Chasovys Kyiv's'koho universytetu prava - Journal of the Kyiv University of Law*, issue 4, 345-349. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.10.2022

*Matolych V., Postgraduate student of the Departments of criminal law disciplines,
Institute of Law of the Lviv State University of Internal Affairs (Lviv, Ukraine)*

PROBLEMS OF CRIMINAL PROCEDURAL LEGISLATION ON WITNESS IMMUNITY IMPROVING

One of the most important tasks of the state is to follow human rights within criminal proceedings. The implementation of this task is carried out, in particular, by improving the current legislation that is manifested in eliminating gaps, collisions, supplementing the current normative legal acts with norms in order to eliminate problems that arise within the law applying practice.

Each participant in criminal proceedings has a unique legal status that determines his procedural rights and duties, which may include certain privileges. Thus, the legislator, aiming to preserve secrets protected by law, in order to follow the general principles of criminal proceedings, defined the categories of persons who cannot be interrogated as witnesses in criminal proceedings. Recently, this list was supplemented with a new category. The article substantiates that an expert, as a participant in criminal proceedings, is not granted witness immunity and his inclusion in this list will cause difficulties in law enforcement activities.

Noting that the criminal procedural law has expanded the range of participants in criminal proceedings, the article highlights practical problems that may cause a violation of the fair balance between the need to keep certain information in secret and the public interest in the performing of the tasks of criminal proceedings. It is suggested to stipulate that a whistleblower cannot be a lawyer, in case of disclosing the lawyer's secret. This will serve as an additional guarantee of the right to protection. The need to improve the procedural form of the exemption from the obligation to keep professional secret is elucidated, in particular, it is proposed to provide the possibility of giving the person who entrusted such information the right to participate in the court hearings in video conference mode and to confirm the possibility of disclosing professional secrecy directly before the investigating judge. The position, under which an authorized person can, under certain circumstances, submit an application for exemption from the obligation to maintain professional secret has been criticized.

Keywords: witness, witness immunity, professional secrets, information constituting a secret protected by law, testimony, privilege.